

Det politiska våldet

Våldsutövning har förekommit i alla tider, men det politiska våldet har tagit sig nya former i vår tid. Fil lic Jan-Olof Sundell ger i denna artikel en inblick i hur den sk stadsgerrillan resonerar när den motiverar sin våldsutövning och framhåller att politiskt våld föregås av ett teoretiskt förberedelsearbete. Ett sådant försiggår sedan ett par år även i Sverige. Något principiellt avståndstagande från användande av politiskt våld finns inte hos vissa vänstergrupper, det visar redan äggkastning och liknande händelser. Det är naturligtvis inte ofrånkomligt att en brutalisering av det politiska livet behöver bli fallet också i Sverige men vi kan inte längre vara säkra på att det inte blir så. »Vi kan bara hoppas på att det tänkbara inte blir verklighet.»

Att kontrollera våld är ett av mänsklighetens stora och eviga problem. Redan tidigt sökte man nå fram till former som minskade de negativa sidorna av en våldsutövning, som i allt för många fall drabbade inte en part utan en mer eller mindre utanförstående tredje man. Under medeltiden förekom det att krig skulle avgöras genom envig mellan härförarna. På sjuttonhundratalet försökte man begränsa kriget till ett styrkeprov mellan uniformerade arméer, och senare försökte man åtminstone föreskriva att krig måste påbörjas genom en formell krigsförklaring. Allt detta avsåg att söka finna former för våldsutövning som reducerade konsekvenserna för de enskilda individerna.

Ett genomgående drag var dock att våld mellan stater i form av krig var någonting accepterat. Inom staterna däremot, sökte de länder som ville betraktas som civiliserade att hindra våldsutövning mellan individer eller grupper av individer. Polisen skulle visserligen i sista rummet ha rätt att utöva våld men enbart för att skydda samhället som helhet och därigenom alla laglydiga medborgares säkerhet.

Under vårt århundrade har vi sett åtskilliga brott mot de tumregler för våldsutövning som här nämnts. Det kan här räcka med att erinra om vad som hände i Tyskland på 20- och 30-talen. Mycket har hänt under efterkrigstiden, och krig har ju inte varit sällsynta, men våldsutövandet inom civiliserade och demokratiska stater har som regel varit mer begränsat än vad det var i exempelvis Tyskland under 30-talet.

Det nya våldet

De senaste åren har dock nya former för politiskt våld och våldsdyrkan dykt upp. Inte minst har den nya vänstern haft en del företrädare som förespråkar våld både på ett teoretiskt plan (Frantz Fanon) eller ett praktiskt plan. Till dem som varit teoretiker och praktiker hör Che Guevara. För att illustrera hans våldsfilosofi kan följande uttalande anföras. Det rör sig om slutraderna i hans budskap till Tri-continental: Skapa två, tre, ...många Vietnam, offentliggjord i en broschyr på engelska i Havana 16 april 1967 »Our every action is a battle cry against imperialism, and a battle hymn for the people's unity against the great enemy of mankind: the United States of America. Wherever death may surprise us, let it be welcome, provided that this, our battle cry, may have reached some receptive ear and another hand may be extended to wield our weapons and other men be ready to intone the funeral dirge with the staccato singing of the machine guns and new battle cries of war and victory.»

Guevara misslyckades i Bolivia, men hans exempel tycks ändå leva vidare. Gerillan arbetar numera i Latinamerika inte på landsbygden där den visat sig relativt lätt att spåra och därmed sårbar. Nej, den försvinner i städerna, som är mycket mera svåra att övervaka och där det finns personer som man tex kan ta som gisslan. Om man väljer sin gisslan omsorgsfullt då kan man få en hållhake på regeringen i landet. Den bästa metoden tycker man sig ha funnit genom kidnappning av ut-

ländska diplomater, helst från sådana länder vilka det egna landets regering är särskilt angelägna att ha goda förbindelser med. I utbyte mot den kidnappade personens liv och frihet vill stadsgerillan ofta ha ett manifest offentliggjort genom myndigheternas försorg eller få ett antal politiska fångar lösläppta. Det hör till saken att de fångar som avses inte alltid kan betecknas som politiska i den bemärkelsen att de dömts för sina åsikters skull eller för eventuella brott av icke-våldskarakter. Om man lyckas med sina terrorismetoder en gång, blir det frestande att komma igen. Så har exempelvis skett i Brasilien – först 15 fångar mot en amerikansk ambassadör, 40 mot en tysk och den senaste gången 70 i utbyte mot en schweizisk ambassadör. Man bör observera, att Brasilien hör till de länder som faktiskt har *politiska* fångar.

Gerillan och våldet

Den gerilla som använder sig av metoder av detta slag – samma sak gäller vid flygkapningar som de palestinska flyktingorganisationerna tillgripit – bedriver ett cyniskt spel med människoliv. Till råga på allt har som regel den kidnappade inte någonting direkt med konflikten att göra. Han råkar bara vara ett lämpligt påtryckningsmedel i det »schackspel där tagandet av en pjäs tvingar den andra sidan att ändra taktik», som ett uttalande lyder av en av Tupamarosgerillans ledare för det kubanska kommunistpartiorganet Granma.

Som regel är gerillan totalt okänslig för sitt offers öde och avsvär sig allt ansvar för vederbörande om inte regeringen i fråga bifaller deras krav. Ett exempel på denna attityd utgör ett meddelande från Quebecs Befrielsefront den 6 oktober 1970 i samband med förhandlingarna om den engelske diplomaten James Cross' frigivande: »Låt det stå klart för alla, att då tidsfristen är slut kommer vi inte att tveka att likvidera J Cross, därför att de politiska fångarnas liv och frihet är värda hundratals diplomater som bara står i tjänst hos anglo-saxiska och amerikanska storförfinansintressen. Det är de nuvarande makthavande, och bara de, som kommer att vara verkligt ansvariga för hans död.» Detta uttalande kan kompletteras med ett av likartad innebörd som den kvinnliga kaparen Leila Khaled gjorde till en amerikansk journalist i oktober 1970 och som återgavs i den amerikanska tidskriften Time i november förra året: »Om vi kastar bomber, är det inte vårt ansvar. Man må klaga över att ett barn blir skadat och dör, men hela världen struntade i att palestinska barn dog i 22 år. Det är inte vi som är ansvariga.»

Det är tydligt att gerillan aldrig anser sig ansvarig för de våldshandlingar man begår. Det är alltid någon annan, antingen en stats regering eller hela världen, som bär ansvaret. Hur skall man då kunna förklara att gerillan för ett sådant resonemang som ju inte bara verkar vara utan också faktiskt är att ställa saker på huvudet? Psykologiskt sett torde det bli sammanhängande med den alienation som

många individer erfar i det moderna samhället. Man känner på något dunkelt sätt att man förnekas sin rätt och att man måste ta denna med våld. Gerillan eller vederbörande minoritetsgrupp är absolut övertygad om att den har rätt. Man är fanatiskt övertygad härom och likaså att motståndaren är ond och förtjänar att bekämpas med alla upptänkliga medel. Ens eget mål är naturligtvis rent, och det rättfärdigar användandet av dessa metoder även om de på utomstående kan göra ett minst sagt motbjudande intryck och innebära en kanske ödesdiger brutalisering av förhållandena inom många stater. Den engelske premiärministern Edward Heath varnade inför FN:s generalförsamling i höstas att den värsta faran som man kollektivt står inför under 70-talet kanske blir inbördeskrig och inte krig mellan nationerna.

Att den risken finns framgår också av uttalanden från grupper som ännu inte tagit till våldsmetoder men vars teoretiska beredskap i detta avseende inte lämnar något övrigt att önska. Till dessa hör bland annat de sk svarta pantrarna. Många exempel skulle kunna ges på den ohöljda våldsfilosofi som de predikar, men här skall blott ett anföras. Likheten med det tidigare citatet från Guevara på en viktig punkt torde inte undgå en uppmärksam läsare. »We love to party, we love rhythm, we love the beat of the drum, we love the sound of a finger base guitar, it sounds beautiful. But we think that at this time, the most beautiful sound that can be heard is that of the staccato of a

machine gun as the bullets penetrate through the bodies of pigs. We love rhythm and we love sound, but we think the most beautiful sounds that can be heard are the sounds of dynamite explosions that rip through the guts of the pigs.» Pigs betyder poliser på panterspråk – det kan vara värt att komma ihåg.

Slutsatser för Sverige

Nu frågar sig kanske någon, vad har vi i det fredliga Sverige med det här att göra? Ja, för det första angår oss Polens affärer än mer i dag än vad det någonsin gjorde på 1800-talet. Dessutom är det politiska våldet ett gemensamt problem för ett stort antal stater. Det finns ingenting som säger att inte vi också kan komma att beröras av det. En vanlig erfarenhet är att bruk av politiskt våld föregås av ett teoretiskt förberedelsearbete. Daniel Tarschys och Carl Tham konstaterar i sin efterskrift till pocketupplagan av Den nygamla vänstern (utkommen 1969) att »Tanken på våldet som ett medel i den svenska inrikespolitiken ligger för breda vänstergrupper mycket närmare till hands i dag än den gjorde för några år sedan»

(s 190). De två liberalerna tillägger emellertid att det inte finns någon fatal nödvändighet som behöver leda till häftiga konsekvenser men påpekar att en psykisk brutalisering av det politiska livet ofta föregår en fysisk.

Även om det i dag finns större spänningar i det svenska samhället än bara för några år sedan, kan man kanske ändå ha rätt att hysa förhoppningen att den svenska demokratin skall kunna stå emot eventuella påfrestningar i form av politiskt våld. Men säker på en lyckosam utveckling i detta avseende, det kan man inte vara. Och även om så skulle bli fallet, frågar man sig om det inte finns en risk för att även en svensk diplomat kan bli kidnappad i ett land som drabbats av stadsgerilla. Hur skulle en svensk regering och opinion i vårt land reagera på en sådan händelse? Det vet vi ingenting om med bestämdhet. Men till skillnad från situationen för tex fem år sedan är en sådan situation fullt tänkbar i dag. Vi kan hoppas på att det tänkbara inte blir verklighet. Men det är vår skyldighet att förbereda oss på att vi kanske får uppleva en sådan verklighet, och då måste vi också vara beredda att möta den.